

ZALOŽENÍ ACADEMIE PETRINY V ROCE 1775. PŘÍSPĚVEK K POČÁTKŮM VYŠŠÍHO VZDĚLÁVÁNÍ V LOTYŠSKU

LENKA VAŠKOVÁ

THE FOUNDATION OF ACADEMIA PETRINA IN 1775. CONTRIBUTION TO THE BEGINNINGS OF HIGHER EDUCATION IN LATVIA

This article examines the foundation of a school called Academia Petrina, the first education institute akin to university in the territory of current Latvia. Attention is paid especially to the foundation charters, which were authored by Johann Georg Sulzer, an important Swiss theologian, philosopher, and proponent of Enlightenment.

Keywords: Academia Petrina – educational institutions – Duchy of Courland – Johann Georg Sulzer – Petr Biron – 18th century

DOI: 10.14712/23365730.2018.30

Dějiny vzdělanosti stály dlouhou dobu spíše na okraji zájmu historiků, i když se v posledních několika desetiletích tento trend začíná měnit. V českém prostoru je pochopitelně největší pozornost věnována zdejším vzdělávacím institucím, případně školám, které mají nějakou vazbu na naše prostředí. Zvýšený zájem vzbuzují rovněž školská zařízení nacházející se ve vyspělých zemích, hlavně pokud jde o přenos vědění a komunikaci intelektuálů, což je téma spojené s dějinami vzdělanosti zejména v době osvícenství. Vzdělávací zařízení nacházející se na periferiích politicky a hospodářsky významných oblastí obvykle mnoho zájmu nevyvolávají, i když jejich historie bývá často stejně pozoruhodná. Právě takový příklad představuje Academia Petrina, založená v roce 1775 v Kuronském vévodství.

Nejcennější informace k dějinám škol a často také opisy archivních pramenů a podrobné statistiky, které jinde lze jen těžko nalézt, poskytují publikace vydávané obvykle u příležitosti výročí založení dané instituce. Výjimkou není ani lotyšská Academia Petrina.¹ Moderní syntéza věnující se dějinám lotyšského školství zatím chybí, zpracovány byly jen dílčí části. Stále platné tak zůstávají práce německy píšících historiků z 19. a počátku 20. století. Veřejných městských škol, které tvořily základ školského systému Kuronského

¹ Johann Daniel BRAUNSCHWEIG, *Die Geschichte des Gymnasium illustre zu Mitau während der ersten fünfzig Jahre seines Wirkens. Programm zur fünfzigjährigen Stiftungsfeierdieser Anstalt am 17. Junius 1825*, Mitau 1825; Karl DANNENBERG, *Zur Geschichte und Statistik des Gymnasiums zu Mitau. Festschrift zur Säcularfeier des Gymnasiums am 17. Juni 1875*, Mitau 1875.

vévodství, si všímá studie Gustava Otta.² Nejpodrobněji se dějinami Academie Petryny zabýval William Meyer, který na toto téma napsal disertační práci, jež byla později vydána tiskem.³ Z nejnovějších německojazyčných děl je potřeba zmínit studii Ericha Donnerta.⁴ Z lotyšsky psaných prací se dějinám akademie nejvíce věnuje monografie *Jelgavas Pētera akadēmija*, jejímiž autory jsou lotyšští historici Jānis Stradiņš a Heinrihs Strods.⁵ Příznačný je i fakt, že v nejpodrobnějším zpracování lotyšské historie v českém prostředí, tedy v *Dějínách pobaltských zemí* z nakladatelství Lidové noviny, je dějinám vzdělanosti věnována jen zcela okrajová pozornost.⁶

V letech 1561–1795 se na území dnešního jihozápadního Lotyšska rozkládalo Kuronské a zengalské vévodství (zkráceně označované také jako Kuronsko). Formálně bylo Kuronsko polským lénem, nicméně polský vliv na vévodství postupně slábl a v 18. století začalo do kuronských vnitřních záležitostí stále více zasahovat Rusko. Hlavním městem Kuronska byla Mitava (dnešní Jelgava). Většina obyvatel byla augsburského vyznání. Vládnoucí vrstvy a střední třída pocházely zejména z řad pobaltských Němců, kteří představovali vzdělanou menšinu, zatímco většinu obyvatelstva tvořili lotyšští zemědělci, kteří byli často negramotní.

První pokusy o založení univerzity v Kuronsku se objevily už na počátku 17. století.⁷ Snahy tehdejšího kuronského vévody Fridricha Kettlera však přerušila třicetiletá válka. Neúspěchem skončily také pokusy vévody Jakuba Kettlera. V první polovině 18. století se země musela potýkat s řadou vnitřních i zahraničních problémů, takže pro rozvoj školství nebyly vhodné podmínky. Situace se změnila až za vlády vévody Petra Birona.⁸

Petr Biron chtěl původně založit univerzitu se čtyřmi fakultami. Vzhledem ke skutečnosti, že Kuronsko bylo formálně stále polským lénem, bylo založení univerzity podmíněno souhlasem polského krále. Vévoda správně předpokládal, že by se polský král zdráhal souhlasit se založením protestantské univerzity (a zvláště evangelické teologické fakulty),

² Gustav OTTO, *Die öffentlichen Schulen Kurlands zu herzoglicher Zeit 1567–1806*, in: Sitzungsberichte der kurländischen Gesellschaft für Literatur und Kunst und Jahresbericht des kurländischen Provinzialmuseums aus dem Jahre 1903, Mitau 1904, s. I–CXIX.

³ William MEYER, *Die Gründungsgeschichte der Academia Petrina in Mitau. Ein Beitrag zur Geschichte der Aufklärungszeit in Kurland*, in: Sitzungsberichte der kurzemer (kurländischen) Gesellschaft für Literatur und Kunst und Jahresberichte des kurzemer (kurländischen) Provinzialmuseums in Jelgava (Mitau) aus den Jahren 1935/1936, Riga 1937, s. 35–168.

⁴ Erich DONNERT, *Wissenschaftslehre und Bildung am Gymnasium Academicum zu Mitau 1775 bis 1806*, in: Richard Georg Plaschka – Karlheinz Mack (Hgg.), *Wegenetz europäischen Geistes. Wissenschaftszentren und geistige Wechselbeziehungen zwischen Mittel- und Südosteuropa vom Ende des 18. Jahrhunderts bis zum Ersten Weltkrieg*, 1, Wien 1983, s. 178–205.

⁵ Jānis STRADIŅŠ – Heinrihs STRODS, *Jelgavas Pētera akadēmija*, Rīga 1975.

⁶ Luboš ŠVEC – Vladimír MACURA – Pavel ŠTOL, *Dějiny pobaltských zemí*, Praha 1996.

⁷ Carl von RUMMEL, *Curländische Landtags- und Conferential- Schlüsse von 1618 bis 1759*, Dorpat 1851, např. zápis ze zasedání zemského sněmu z 31. 8. 1618.

⁸ Petr Biron (1724–1800) se narodil jako nejstarší syn Ernsta Johanna Birona a jeho manželky Benigny Gottlieb von Trotta-Treydenové. Oba rodiče působili u dvora kuronské vévodkyně a budoucí ruské carevny Anny Ivanovny. Matka byla její dvorní dámou, otec zastával funkci komořího a byl také Anniným milencem a důvěrníkem. V roce 1737 se Ernst Johann Biron stal kuronským vévodou a o tři roky později také regentem za nezletilého ruského cara Ivana VI. U moci se udržel sotva dvacet dní, poté byl svržen a s celou rodinou poslán do vyhnanství na Sibiř. Návrat do Petrohradu jim byl umožněn až v roce 1762. O rok později Ernst Johann znovu usedl na kuronský vévodský stolec. Petr Biron se ujal vlády v Kuronsku po otcově abdikaci v roce 1769. Doba jeho vlády byla naplněna neustálými spory o moc mezi vévodou a kuronskou šlechtou. Podrobněji viz Lenka VAŠKOVÁ ŠÍNOVÁ, *Courland during the Reign of Peter von Biron (1769–1795)*, *Littera Scripta* 8/2, 2015, s. 151–162.

protože by tím porušil kanonické právo a popudil papeže. Jednání s polským králem mohlo v lepším případě založení univerzity výrazně zdržet, v horším by k němu vůbec nemuselo dojít, a proto vévoda přehodnotil své plány a rozhodl se založit akademii, která měla být jakýmsi mezičlánkem mezi univerzitou a gymnáziem. Jeho cílem bylo vybudovat v hlavním městě moderní a všeobecně uznávaný vzdělávací ústav v duchu osvícenských zásad, aby kuronští studenti nemuseli odjíždět za vzděláním do zahraničí. Návrh na založení akademie předložil kuronskému zemskému sněmu v roce 1772.⁹

Současníci označovali instituci jako akademické gymnázium, což ale neodpovídá definici tohoto termínu v dnešním slova smyslu. Instituce získala stejná práva a privilegia, jaká měly evropské univerzity, a proto jsem se rozhodla označovat ji termínem akademie.

Úkolem připravit vše potřebné pro založení nového vzdělávacího ústavu pověřil vévoda Petr Biron sekretáře Friedricha Wilhelma von Raison,¹⁰ který měl jako univerzitně vzdělaný právník dostatečné povědomí o požadavcích na obdobné instituce a který si velmi dobře uvědomoval, že pokud má být akademie úspěšná, musí pro ni získat odborníky ze zahraničí, a proto bude nutné sestavit kvalitní vzdělávací program.¹¹ Navrhl tedy vévodovi, aby vypracováním zakládacích akt, jež měly obsahovat také výchovně-vzdělávací plán, pověřil švýcarského teologa, filozofa a člena berlínské akademie věd Johanna Georga Sulzera.¹² Skutečnost, že volba padla na vzdělance působícího v Prusku, odrážela význam vazeb na pruské intelektuální prostředí. O okolnostech svého zapojení do založení mitavské akademie se Sulzer ve svých pamětech vyjádřil následujícím způsobem: „Obdržel jsem dopis od kuronského vévody, ve kterém mi sdělil, že se rozhodl založit v Mitavě akademické gymnázium a že si přeje, abych připravil zakládací akta. Po bližším objasnění záměru jsem načrtl návrh, který jsem hodlal později pečlivě rozpracovat, a tento návrh jsem poslal vévodovi k vyjádření. K mému překvapení a zděšení jsem po nějaké době obdržel místo očekávaných připomínek svůj plán v tištěné podobě, jež měla pro nově vzniklou instituci platnost zákona.“¹³ Ačkoliv Sulzer neuvádí žádnou specifikaci času, lze předpokládat, že byl požádán o vypracování návrhu v létě roku 1772 a tento návrh pak projednával kuronský

⁹ August (Ernst) SERAPHIM, *Geschichte Liv-, Est- und Kurlands von der „Aufsegelung“ des Landes bis zur Einverleibung in das russische Reich*, II, Reval 1896, s. 638; Victor von WILPERT, *Geschichte des Herzogtums Kurland*, Berlin 1917, s. 46; J. D. BRAUNSCHEWIG, *Die Geschichte*, s. 4; W. MEYER, *Die Gründungsgeschichte*, s. 69.

¹⁰ Friedrich Wilhelm von Raison (1726–1791) se narodil v Koburku jako syn francouzského protestantského emigranta, který vyučoval logiku a metafyziku na gymnáziu. Vystudoval práva v Jeně a poté působil jako vychovatel mladého barona von Campenhausen v Livonsku a doprovázel ho na jeho zahraničních cestách. V roce 1762 se stal kabinetním sekretářem kuronského vévody Ernsta Johanna Birona. Poté sloužil i jeho synu Petrovi, který ho za věrné služby odměnil pozemkovým majetkem v Kuronsku. Raison byl velmi inteligentní a ovládal několik evropských jazyků. Pruský král Fridrich Vilém ho povýšil do šlechtického stavu a jmenoval ho tajným radou.

¹¹ K. DANNENBERG, *Zur Geschichte*, s. VI.

¹² Johann Georg Sulzer (1720–1779) se narodil ve Winterthuru ve Švýcarsku. Vystudoval teologii v Curychu, ale zajímal se také o matematiku a filozofii. Krátkou dobu se živil jako pastor. Poté působil jako domácí učitel nejprve ve Švýcarsku a od roku 1743 v Magdeburku. V roce 1747 se stal profesorem matematiky na Joachimsthalsche Gymnasium v Berlíně. V roce 1750 byl jmenován řádným členem berlínské akademie věd. Od roku 1775 řídil filozofickou sekci akademie věd. Byl stoupencem filozofie německého osvícenského filozofa Christiana Wolffa, což se projevilo i v jeho dílech.

¹³ Johann Georg SULZER, *Lebensbeschreibung*, hgg. von Johann Bernhard MERIAN – Friedrich NICOLAI, Berlin – Stettin 1809, s. 57.

zemský sněm na zasedání 6. října 1773. Jako vzor posloužilo Sulzerovi zákonné ustanovení akademického gymnázia v Mohuči.¹⁴

Sulzerův návrh zakládacích akt se dělil do šesti částí. V první jsou popsány cíle a všeobecný charakter akademie. Cílem nové vzdělávací instituce mělo být poskytnutí potřebných znalostí kuronské mládeži ze šlechtických i měšťanských vrstev, které mělo navázat na předcházející výuku a připravit ji pro studium na univerzitě nebo pro výkon povolání. Budoucím teologům, úředníkům i armádním důstojníkům mělo studium na akademii poskytnout plnou kvalifikaci pro jejich působení. U nastávajících lékařů, právníků a filologů se předpokládalo další studium na univerzitě. Sulzer jako stoupenec osvícenských ideálů oceňoval význam klasických jazyků, ale zároveň se domníval, že je potřebné studovat také evropské jazyky, a proto zařadil do osnov výuku francouzštiny, italštiny a angličtiny. K utužení těla měly sloužit předměty jako tanec, šerm a jízda na koni.¹⁵

Ve druhé části Sulzer definoval, jaké předměty mají být na akademii vyučovány a jaká učitelská místa zde mají být zřízena. Akademie byla rozdělena na dvě části – „*literární nebo nižší třídu*“ a „*vědeckou nebo vyšší třídu*“. Studium v každé z nich trvalo dva roky. V literární třídě se vyučovala zejména němčina, latina, řečtina, aritmetika, geografie, historie a evropské jazyky. Ve vědecké třídě byli studenti vzděláváni v matematice, fyzice, přírodopise, historii, filozofii, přírodních vědách a rétorice. Budoucí teologové museli navíc absolvovat přednášky z teologie a orientálních jazyků. Nastávající právníci se měli vzdělávat rovněž v římských starožitnostech a římském právu a příští lékaři v lékařské vědě, biologii a chemii. Výuku mělo zajišťovat celkem devět profesorů: teologie, právních věd, filozofie, fyziky, matematiky, historie, rétoriky, latinského jazyka a řeckého jazyka. Dále mělo na akademii působit sedm učitelů jazyků a umění.¹⁶

Třetí část Sulzerova návrhu obsahuje obecné pokyny pro učitele, jak vést výuku. Sulzer jako protestant kladl velký důraz na morálku, a proto i během vyučování měly být studentům vštěpovány morální zásady. Vzdělávání nemělo probíhat mechanicky, ale tak, aby studentům poskytlo schopnost nezávisle zpracovat předkládaný materiál a utvořit si vlastní úsudek. Přednášky měly probíhat ve stylu přátelského rozhovoru.¹⁷

Ve čtvrté části Sulzer poskytuje podrobnější pokyny každému profesorovi a rozepisuje se zejména o moderních metodách výuky, které by se při vyučování daného předmětu měly používat. Například profesorovi historie Sulzer doporučoval hojně využívání map a neopomíjení geografických znalostí. Vzhledem k šíři historie navrhoval Sulzer zaměřit se zejména na výuku dějin velkých národů. Profesor filozofie neměl vnučovat studentům svůj názor, jako by byl jediný správný, ale naopak jim měl ukázat, že na jeden problém může existovat více úhlů pohledu. Sulzer považoval za vhodné seznamovat studenty jak s názory nejslavnějších filozofů starověku, tak i moderní doby. Tato různorodost je měla naučit slepě nepřijímat názory jiných. Právě ve třetí a čtvrté části se nejvíce projevil Sulzerovy osvícenecké názory, které byly na danou dobu značně moderní.¹⁸

¹⁴ E. DONNERT, *Wissenschaftslehre*, s. 182.

¹⁵ Johann Georg SULZER, *Entwurf der Einrichtung des von Sr. Hochfürstl. Durchlaucht, dem Herzoge von Courland, in Mitau neugestifteten Gymnasii Academici*, Mitau 1773, citováno z K. DANNENBERG, *Zur Geschichte*, kde se nachází opis dokumentu, s. 229–230.

¹⁶ Tamtéž, s. 230–231.

¹⁷ Tamtéž, s. 231–235.

¹⁸ Tamtéž, s. 240, 247–248.

V páté části Sulzer stanovil a rozdělil výuku obou částí akademie. V literární třídě se mělo vyučovat dvacet osm hodin týdně. Výuka probíhala vždy od osmi do jedenácti a poté od dvou do čtyř odpoledne, jen sobotní odpoledne měli mít studenti volné. Ve vědecké třídě se měli studenti vzdělávat třicet čtyři hodin týdně. Sulzer také přesně stanovil, kolik hodin týdně se má který předmět vyučovat.¹⁹

V poslední části se Sulzer zabýval správním uspořádáním akademie. V čele akademie stál rektor, jehož funkční období bylo jeden rok. Prvním rektorem se stal profesor, který měl nejstarší jmenování. V dalším roce následoval druhý služebně nejstarší profesor, až se vystřídali všichni a začalo se znovu od začátku. Služebně nejmladšímu profesorovi připadla úloha sekretáře. Když se tento profesor stal rektorem, měl se role sekretáře ujmout druhý služebně nejmladší profesor. Všichni profesori tvořili tzv. kolegium, jehož úkolem bylo udržování všeobecného pořádku a disciplíny. Sulzer deklaroval, že profesori jsou si všichni rovni a rektor má být považován za prvního mezi rovnými. Učitelé jazyků a umění byli podřízeni kolegiu profesorů. Každý týden se kolegium scházelo na pravidelném zasedání, kterému předsedal rektor. Během těchto porad se probíralo zejména chování a prospěch studentů. Každý vyučující měl mít osobní dohled nad určitým počtem studentů. Pokud rodiče těchto studentů nežili v Mitavě, měl učitel dohlédnout na to, aby byli ubytováni ve slušných penzionech a čas od času je měl navštívit a zkontrolovat.²⁰

Vévoda Petr Biron podepsal zakládací akta 8. června 1775. Následně ještě musel založení schválit polský král, který tak učinil 20. června téhož roku ve Varšavě. Dne 29. června 1775 byla akademie slavnostně otevřena, ačkoliv výuka probíhala už od února 1775.²¹

Sulzer rovněž doporučil vhodné profesory, přičemž většina jím navržených osob byla přijata. Pro všechny tyto profesory byl charakteristický nízký věk (jejich průměrný věk se pohyboval kolem třiceti let). Většina z nich pocházela z oblasti dnešního Německa, patřila mezi stoupence ideálů osvícenství a také udržovala kontakty s předními evropskými učenenci.²² Mezi studenty převažovali v prvních letech příslušníci středních a nižších vrstev (synové obchodníků, řemeslníků a úředníků). Na akademii však studovali také synové nevolníků, což je jev, který je známý i z Polska nebo Ruska.²³

Kuronský vévoda udělil akademii i profesorům řadu práv a privilegií. Akademie například směla vydávat vlastní noviny. Profesori byli osvobozeni od některých daní a získali svobodu slova. Kromě platu měli rovněž nárok na určité množství naturálií (zejména obilovin). Mezi další práva profesorů patřilo třeba právo volby nových členů akademie, kteří měli obsadit uvolněná místa. Po desetileté službě získávali právo na důchod. Privilegia profesorů se vztahovala také na jejich rodiny, tedy na manželky, vdovy a děti, které ještě spadaly pod otcovskou autoritu. Kolegium profesorů disponovalo právními pravomocemi. Bylo mu svěřeno řešení lehčích přestupků a trestních činů. Závažnějšími přečiny se měl zabývat vrchní nebo apelační soud, jemuž předsedal sám vévoda.²⁴

¹⁹ Tamtéž, s. 252–253.

²⁰ Tamtéž, s. 254–256.

²¹ J. D. BRAUNSCHWEIG, *Die Geschichte*, s. 5.

²² Ke korespondenci jednoho z profesorů např. Hanspeter MARTI, *Aufklärung in Kurland im Spiegel der Freundschaft des Astronomen Johann III Bernoulli und mit Johann Jakob Ferber, Professor an der Academia Petrina in Mitau*, in: Axel E. Walter (Hg.), *Regionaler Kulturraum und intellektuelle Kommunikation vom Humanismus bis ins Zeitalter des Internet*, Amsterdam – New York 2005, s. 489–520.

²³ E. DONNERT, *Wissenschaftslehre*, s. 199.

²⁴ K. DANNENBERG, *Zur Geschichte*, s. XVII–XVIII; W. MEYER, *Die Gründungsgeschichte*, s. 130.

Petr Biron podporoval akademii také materiálně. Už v roce 1773 jí věnoval budovu bývalého knížecího paláce v Mitavě, která byla zbořena a na jejím místě byla kuronským dvorním architektem Severinem Jensenem postavena zcela nová stavba.²⁵ Vévoda se také významně podílel na vybudování akademické knihovny, jejímž základem se stala sbírka knih dvorního rady Christopha Antona Tottiena, kterou v roce 1773 koupila vévodkyně-vdova Benigna a poté ji věnovala svému synovi. Petr Biron pak sbírku použil jako základ akademické knihovny a dokoupil řadu dalších publikací. Knihovna byla vévodou slavnostně otevřena 15. října 1775 a v této době čítala již 15 000 svazků. Od počátku sloužila jako veřejná knihovna nejen pro studenty a vyučující, ale i pro všechny ostatní obyvatele Mitavy.²⁶ Švýcarský astronom a matematik Johann Bernoulli, který Kuronsko navštívil v roce 1778, hodnotil knihovnu i celou akademii kladně a ve svých pamětech se dokonce vyjádřil k obsahu knihovny: „*Nejpočetnější byly knihy klasických autorů a právnické práce, přičemž většina z nich pochází z aukcí v Berlíně; sbírka knih věnovaných matematice a přírodním vědám je však stále poměrně malá*“.²⁷

Jak už sám Sulzer zmínil ve svých pamětech, jeho zakládací akta představovala pouze návrh, a proto nerozebíral některé administrativní záležitosti do detailů. Rektor byl pouze čestnou funkcí a praxe ukázala, že je potřeba, aby reálná moc byla soustředěna v rukách jedné osoby. Proto došlo ke zřízení funkce prorektora, jehož funkční období trvalo rovněž jeden rok.²⁸

V předložené studii byl podrobně popsán proces založení Academie Petriny. Omezený prostor umožnil sledovat jen samý počátek její existence, nikoli její další fungování. I přesto lze konstatovat, že Academia Petrina byla první vzdělávací institucí univerzitního charakteru na území dnešního Lotyšska a její vznik odpovídá trendům evropského školství v 18. století. Jednalo se svým charakterem o bezesporu moderně koncipované vzdělávací zařízení, jehož fungování bylo založeno na principech osvícenství. Academia Petrina dokládá, že ani periferní oblasti jako je Pobaltí nestály stranou procesu, který postupně měnil charakter vyššího školství v Evropě. Díky dobře dochované pramenné základně lze celý proces sledovat z několika rovin a získat tak poměrně komplexní obraz. Cenným poznatkem je i potvrzení provázanosti vzdělaneckého prostředí, ať již jde o těsné vazby na pruské učence nebo cirkulaci intelektuální elity napříč evropskými zeměmi. Celý ambiciózní projekt byl nakonec obětí politických zvrátů. V roce 1795 Kuronské a zemgalské vévodství zaniklo, neboť v rámci třetího dělení Polska bylo připojeno k ruskému impériu. Academia Petrina ještě určitou dobu pokračovala ve své činnosti, chvíli dokonce jako univerzita, posléze se však její status změnil. Byla zbavena všech akademických privilegií, stala se obyčejným gymnáziem a v této podobě de facto funguje dodnes. Mezi její absolventy patří řada významných osobností, které působily nejen v Lotyšsku, ale i v zahraničí.

²⁵ J. D. BRAUNSCHEWIG, *Die Geschichte*, s. 4.

²⁶ Klaus GARBER, *Schatzhäuser des Geistes. Alte Bibliotheken und Büchersammlungen im Baltikum*, Köln – Weimar – Wien 2007, s. 150.

²⁷ Johann BERNOULLI, *Reisen durch Brandenburg, Pommern, Kurland, Rußland und Polen in den Jahren 1777 und 1778*, 3, Leipzig 1779, s. 241–242.

²⁸ E. DONNERT, *Wissenschaftslehre*, s. 196.

Obr. 1 Původní budova Akademie Petriky, v níž dnes sídlí Jelgavské muzeum historie a umění Ģedertse Eliasse. Foto autorka.

LENKA VAŠKOVÁ

Die Gründung der Academie Petrina im Jahre 1775. Ein Beitrag zu den Anfängen der höheren Bildung in Lettland

ZUSAMMENFASSUNG

Der Beitrag beschäftigt sich mit der Gründung der Academie Petrina genannten Schule, der ersten höheren Bildungseinrichtung universitären Charakters auf dem Gebiet des heutigen Lettland. Eingehende Aufmerksamkeit ist insbesondere der Gründungsakte gewidmet, deren Verfasser der bedeutende Schweizer Theologe und Philosoph der Aufklärung Georg Sulzer war. Dieses Dokument bestimmte Ziele und Charakter der neu entstandenen Bildungseinrichtung, definierte, welche Fächer und in welcher Stundenzahl unterrichtet werden sollten, empfahl die Unterrichtsmethoden, bestimmte die Pflichten der Lehrer und befasste sich zugleich mit der Verwaltungsstruktur einschließlich der inneren Organisation des Lehrerkollegiums. Primäres Ziel des Gründers der Academie Petrina, des kurländischen Herzogs Peter von Biron, war es, in der Hauptstadt des Herzogtums ein modernes und allgemein anerkanntes Bildungsinstitut im Geiste der Aufklärung und ihrer Grundsätze zu errichten, damit die kurländischen Studierenden nicht ins Ausland gehen mussten, um sich zu bilden. Daneben hoffte er auf die Herausbildung einer einheimischen Bildungsschicht, die bei der Leitung des Staates von Nutzen sein könnte. Der Herzog erteilte der Academie Rechte und Privilegien und unterstützte sie auch materiell. Zugleich lud er Fachleute aus dem Ausland

nach Lettland ein, so dass an der Academie in den ersten Jahren ihres Bestehens eine Reihe bedeutender europäischer Gelehrter wirkte.

Deutsche Übersetzung Wolf B. Oerter

Lenka Vašková
Ústav dějin a archiv UK, Praha
lenka.vaskova@ruk.cuni.cz